

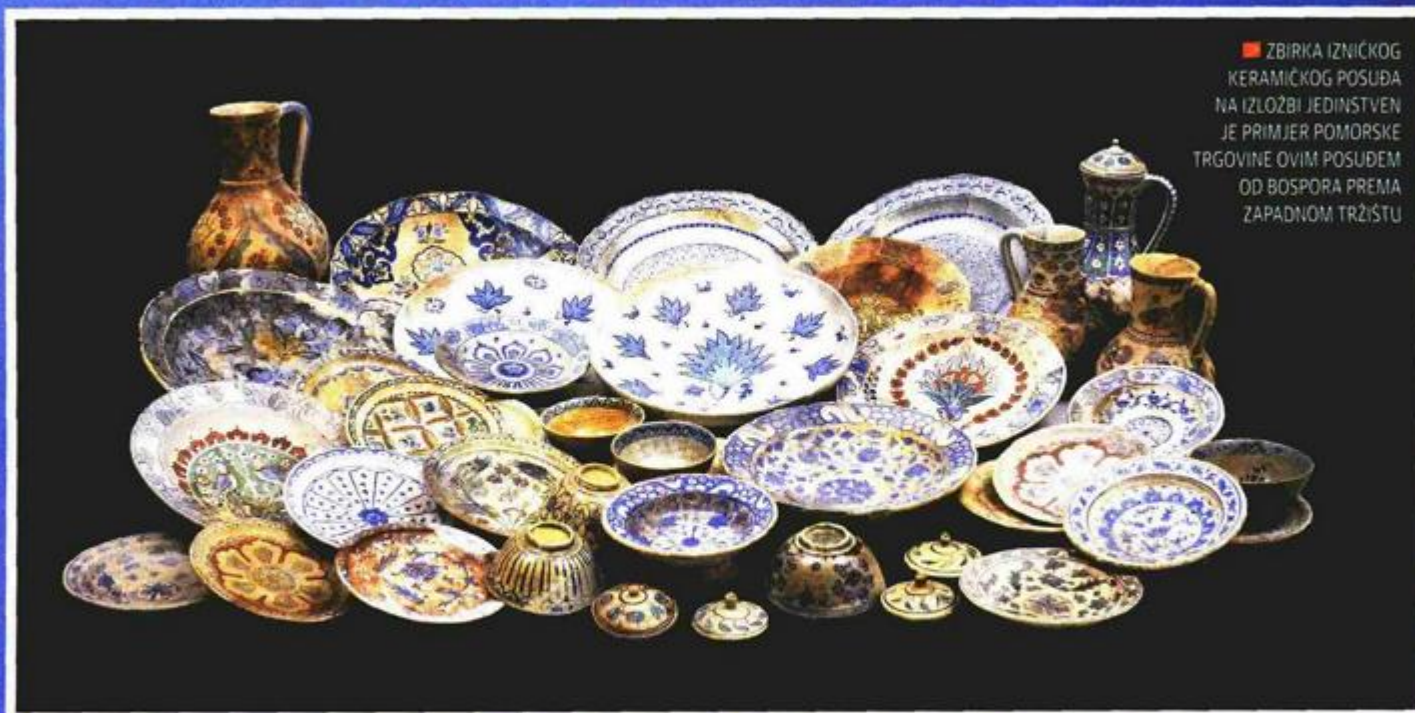

Brodolom kod Mljeta keramičke umjetr

NA IZLOŽBI 'IZNIK - OSMANSKA KERAMIKA IZ DUBINE JADRANA' predstavljen je vrijedan arheološki materijal s venecijanskog trgovačkog broda koji je potonuo na pličini Sveti Pavao, a Nacional donosi ekskluzivne fotografije prvi put pronađenih artefakta koji pokazuju teret broda s najbrojnijim i najbolje sačuvanim keramičkim posuđem proizvedenim u osmanskome gradu Izniku

Tekst IVA KÖRBLER Fotografije IGOR MIHOLJEK, ROBERT MOSKOVIĆ, JERKO MACURA, PAVLE DUGONJIĆ, JURICA ŠKUDAR I MAŠA VUKOVIĆ BIRUŠ

■ ZBIRKA IZNIČKOG
KERAMIČKOG POSUĐA
NA IZLOŽBI JEDINSTVEN
JE PRIMJER POMORSKE
TRGOVINE OVIM POSUĐEM
OD BOSFORA PREMA
ZAPADNOM TRŽIŠTU

otkrio **tajne osmanske** **losti** iz 16. stoljeća

■ OVO JE ZA SADA
JEDINI BRODLOM NA
MEDITERANU NA KOJEM
JE PRONAĐEN TRGOVAČKI
TERET IZNIK POSUĐA

U zagrebačkom Muzeju Mimara u tijeku je velika međunarodna izložba "Iznik - osmanska keramika iz dubine Jadrana", na kojoj je prezentiran vrijedan arheološki materijal s venecijanskog trgovačkog broda koji je krajem 16. stoljeća potonuo na pličini Sveti Pavao kod otoka Mljeta. Trgovački brod koji je svoje putovanje završio na pličini Sveti Pavao nosio je bogat orijentalni teret namijenjen zapadnom tržištu. Autori izložbe, viši konzervator arheolog Igor Miholjek, voditelj Odjela za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda iz Zagreba i Vesna Zmaić Kralj, viša konzervatorica arheologinja iz istog Odjela, projekt su realizirali u suradnji s Dubrovačkim muzejima iz Dubrovnika i Yunus Emre institutom u Zagrebu, pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture Republike Hrvatske.

AUTORI IZLOŽBE "IZNIK - OSMANSKA KERAMIKA IZ DUBINE JADRANA" S MINISTROM KULTURE BERISLAVOM ŠIPIŠEM

Izložba koja se može pogledati do sredine rujna prvi put u takvom obimu i kvaliteti pronađenih artefakata pokazuje teret trgovačkog broda s najbrojnijim i najbolje sačuvanim keramičkim posuđem proizvedenim u osmanskom gradu Izniku, a riječ je o radionicama koje su, zahvaljujući pokroviteljstvu osmanskog dvora u razdoblju 1480. do 1670. godine, bile centar glaziranih keramičkih predmeta poput luksuznog stolnog posuđa, obrednih predmeta i zidnih obloga na ovom prostoru Mediterana. Ovo je za sada jedini brodolom na Mediteranu na kojem je pronađen trgovački teret Iznik posuđa, pa cijeli projekt ima veliku međunarodnu vrijednost.

"Zahvaljujući ovom brodolomu, zbirka izničkog keramičkog posuđa predstavljena na izložbi jedinstven je primjer pomorske trgovine ovim posuđem od Bospora prema zapadnom tržištu i vrlo iscrpan pokazatelj kakvim se oblicima posuđa trgovalo te koji su ukrasi i motivi bili traženi na Zapadu krajem 16. stoljeća. Izničko je posuđe svojom privlačnošću, iznimnom ljepotom i kvalitetom privuklo pažnju i europskog tržišta. Brojni tereti iz smjera Istanbula plovili su prema lukama Dubrovnika, Venecije i Genove", navodi podvodna arheologinja i koautorica izložbe Vesna Zmaić Kralj.

OD 2007. DO DANAS ODJEL ZA PODVODNU ARHEOLOGIJU Hrvatskoga restauratorskog zavoda na ovom lokalitetu provodi podvodna arheološka istraživanja pod financijskim okriljem Ministarstva kulture. Godine 2006. ronilački klub Sava-Medveščak iz Zagreba dobio je dozvolu za ronilački kamp, uz obvezu da prijavi sve nalaze u vodama oko otoka korištenima za podvodne aktivnosti. Tijekom urona na južnoj strani otoka, oko 200 metara od obale, pronađeni su ostaci brodoloma. O nalazu je obaviješteno Ministarstvo kulture i Odjel za podvodnu arheologiju Hrvatskog restauratorskog zavoda. Već 2007. organizirano je zaštitno istraživanje koje je pokazalo da je riječ o venecijanskom trgovačkom brodu koji je stradao na povratku iz neke osmanske trgovačke luke, vjerojatno Istanbula, s luksuznim teretom Iznik posuđa. Godine 2010. hrvatskim arheolozima pridružio se tim podvodnih arheologa sa Sveučilišta Ca' Foscari iz Venecije koji sudjeluje u istraživanjima do 2012. U sklopu zajedničke suradnje 2014. rezultate istraživanja objavili su u knjizi "Sveti Pavao Shipwreck - A 16th Century Venetian Merchantman from Mljet, Croatia", izdanu u Oxfordu.

Otok Mljet bio je na uhodanoj trgovačkoj trasi kojom su putovali trgovački brodovi ne samo iz Venecije prema Istanbulu i drugim osmanskim gradovima, nego je poznata trasa još iz antičkih vremena, stoga je lokalitet zaštićen. "Otok Mljet, kao i ostali vanjski otoci - Vis, Lastovo, Palagruža i drugi - proglašeni su zaštićenom zonom u kojoj nema individualnog ronjenja. Roniti se može uz posebnu dozvolu, odnosno rješenje Ministarstva kulture ili ako za tu zonu postoji interes nekog ronilačkog centra koji za to ima tzv. koncesiju, odnosno plaća Ministarstvu kulture određen iznos da smije voditi svoje goste na ronjenje u takvim zonama. Cilj zabrane ronjenja u tim zonama, pa tako i na Mljetu, zaštita je podvodne kulturne baštine, odnosno kontrola stanja i prezentacija putem centara koji za ronjenje u

FOTOVIDEO DOKUMENTACIJA PREDMETA NA DNU (LIJEVO); BRONČANO ZVONO (DESNO)

zaštićenim zonama imaju koncesiju. Mlet je bio, a i danas je na plovnom putu, tako da zapravo ne čudi bogatstvo podmorja što se tiče brodoloma iz raznih vremenskih perioda, od antike do novog vijeka", tumači koautor izložbe i podvodni arheolog Igor Miholjek.

Nalazište je rasprostranjeno na oko 200 metara kvadratnih i podijeljeno u četiri sektora. Istraženo područje pokriva oko 100 metara kvadratnih. U istraživanjima je sudjelovao trideset i jedan ronilac, a obavljeno je 411 urona, s prosječnih dvadeset i pet minuta provedenih na dnu. Iako je istražen i dokumentiran tek dio konstrukcije, usporedbom s ostalim istraženim brodolomima iz 16. stoljeća može se pretpostaviti da je dužina broda iznosila oko 25 metara. "Brod je bio naoružan s najmanje osam brončanih topova. Sedam topova koji su imali sistem punjenja odostraga možemo pripisati venecijanskoj proizvodnji. Na to ukazuje urezana težina u venecijanskoj libri, renesansni ukrasi, grbovi te potpis poznatog ljevača Tommasa di Contija. Pronađeno je na desetke kamenih kugli koje su odgovarale kalibru topova, te jedna većeg kalibra, koja sugerira da se na dnu nalazi još najmanje jedan top", pojašnjava Vesna Zmaić Kralj.

Na izložbi u Muzeju Mimara mogu se vidjeti i drugi dijelovi brodske opreme, jer su tijekom šest godina istraživanja pronađeni brojni predmeti koji su pripadali brodskom inventaru. Najčešće je riječ o predmetima koji su se upotrebljavali na brodu ili prilikom trgovačkih aktivnosti. Zahvaljujući njima, arheolozi su mogli četiri stoljeća nakon potonuća broda realistično rekonstruirati dio svakodnevnoga života na mletačkom trgovačkom brodu iz 16. stoljeća, a to se prvenstveno odnosi na brodsku

kuhinju i prehranu posade, budući da najviše nalaza spada u predmete namijenjene pripremi i posluživanju hrane. "Kuhinjski keramički predmeti orijentalne i sjeveroitalske produkcije, poput zdjela, zdjelica, vrčeva i tanjura također su bili dio inventara i kuhinje broda. Među njima posebno se ističe velika zdjela Amatorija. Pripada renesansnoj graviranoj keramici karakterističnoj za posljednju četvrtinu 15. stoljeća. Ovakve su se posude (na latinskom amatorius znači ljubavnički, zaljubljen) darovale prilikom zaruka ili svadbe te su bile ukrašene motivima koji aludiraju na ljubav i vrline. Centralni gravirani motiv prikazuje svirača lutnje. Zdjela predstavlja jedan od najstarijih keramičkih nalaza na brodolomu kod pličine Sveti Pavao", navodi Vesna Zmaić Kralj.

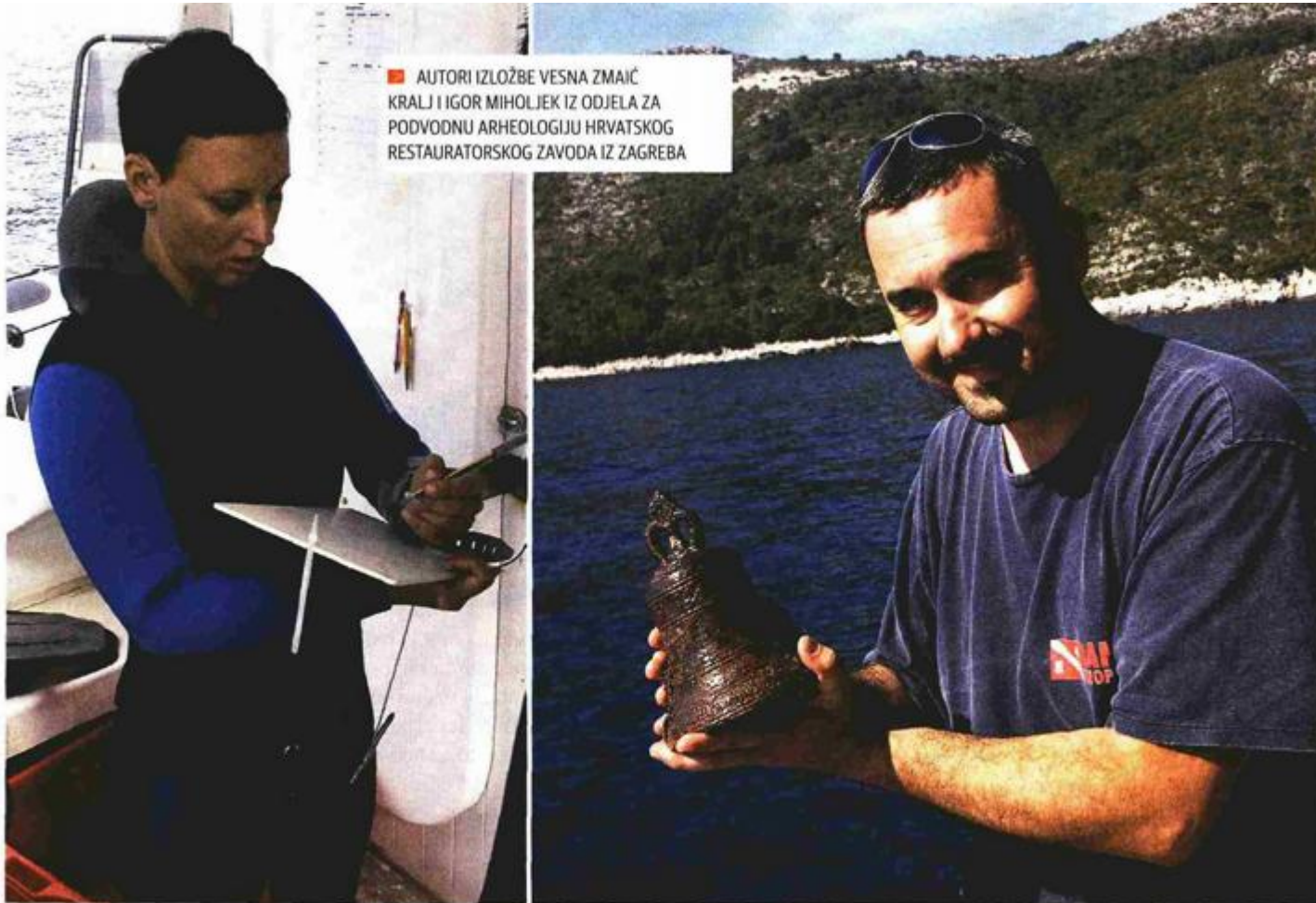
MATERIJALNE TRAGOVE TRGOVAČKIH AKTIVNOSTI na brodu osim brodske opreme predstavljaju i nalazi kovanog novca, olovne plombe i plitice vage. Zahvaljujući njima utvrđeno je vrijeme potonuća broda i otkriveni su neki aspekti pomorske trgovine na Mediteranu. Iako je osim izničnog posuda brod prevozio i tekući teret u bocama od zelenog stakla orijentalne produkcije, od kojih su ostala sačuvana samo grla te ulomci trbuha i dna, najbrojnije i najbolje očuvano bilo je keramičko posuđe proizvedeno u gradu Izniku. Pronađeno je više od šezdeset primjeraka, a pedesest i tri komada izložena su na zagrebačkoj izložbi.

LUKSUZNO POSUĐE iz istih je radionica kao i oslikane zidne pločice kojima su i danas obložene Topkapi palača te džamije Ibrahima-paše i Sulejmana Veličanstvenog

Ovo luksuzno posuđe proizašlo je iz istih keramičkih radionica kao i oslikane zidne pločice kojima su i danas obložene najpoznatija povijesna zdanja u Turskoj poput Topkapi palače, džamije Ibrahim-paše, Rustem-paše i Sulejmana Veličanstvenog te mnogih drugih. Ove radionice su zahvaljujući pokroviteljstvu osmanskog dvora u razdoblju od 1480. do 1670.

NAJBRojNIJE I NAJBOLJE OČUVANO JE KERAMIČKO POSUĐE IZ IZNIKA I PRONAĐENO JE PREKO ŠEZDESET PRIMJERAKA, A IZLOŽENA SU PEDESEST I TRI KOMADA

bile centar proizvodnje glaziranih zidnih pločica i luksuznog stolnog posuda, dok su za Sulejmana Veličanstvenog doživjele apsolutni vrhunac u proizvodnji. "Grad Iznik smješten je u sjeverozapadnoj Anatoliji, stotinjak kilometara od prijestolnice, a zbog bogatih prirodnih sirovina i vodenih resursa potrebnih za proizvodnju keramike, krajem 15. stoljeća postao je centar proizvodnje čvrste keramike bijele boje, koja je zasjenila svu dotadašnju keramiku na području carstva.

Potrebu za bijelom i bogato oslikanom keramikom izazvala je opća općinjenost kineskim porculanom, skupom i cijenjenom robom bez konkurencije na tržištu.

"IAKO NISU OTKRILI FORMULU ZA IZRADU PORCULANA, perzijski keramičari su već u 12. stoljeća došli do otkrića kvarcne keramike izgledom i kakvoćom nalik porculanu. Preuzevši ovu tehnologiju, iznički majstori je usavršavaju i prilagođavaju ukusu osmanskog dvora. Stoga oblici i dekoracija izničke keramike odražavaju razne utjecaje, posebice plavo-bijelog kineskog porculana, Yuan i rane Ming dinastije iz 14. i 15. stoljeća, islamskog metalnog posuda i perzijskih iluminiranih knjiga. Proizvodnja izničkog posuda može se pratiti u više razvojnih faza, od kojih samo prva nije zastupljena u teretu broda", tumači Vesna Zmaić Kralj.

"Danas možemo zaključiti da su istraživanja brodoloma iz perioda od 15. do 18. stoljeća postala važnom temom znanstvenih istraživanja. To možemo zahvaliti spletu sretnih okolnosti, odnosno učestalijim prijavama novih otkrića brodoloma, ali prije svega predanom radu te napretku metoda i tehnologija istraživanja.

Ministarstvo kulture financijski je podržalo i istraživanja i izložbu, no za svjetske ili europske prilike vrlo skromno. Puno je tu truda i rada uložio Odjel za podvodnu arheologiju i njegovi suradnici - 411 ronjenja u svega 43 radna dana na terenu, te više godina restauriranja i

znanstvene obrade nalaza. Bez obzira na skromna financijska sredstva, vrlo smo zahvalni Ministarstvu kulture bez kojeg izložbe ne bi bilo", istaknuo je Miholjek.

Posjetitelje izložbe u Muzeju Mimara iznenadit će visoka razina kvalitete primjene restauratorskih i konzervatorskih metoda, od brodskih brončanih topova do predmeta izničke keramike. "Sav keramički arheološki materijal restauriran je u Hrvatskom restauratorskom zavodu, osim nekoliko brončanih posuda koje su restaurirane u Preparatorskoj radionici Dubrovačkih muzeja. Za ovaj tip rekonstrukcije odlučio sam se jer smatram da jedino potpuna rekonstrukcija s oslikavanjem može u cijelosti pokazati ljepotu ukrasa i motiva Iznik posuda", navodi arheolog Igor Miholjek. Iako sav arheološki materijal s lokaliteta Sveti Pavao po zakonu pripada nadležnom muzeju, u ovom slučaju Pomorskom muzeju Dubrovačkih muzeja, u tijeku su pregovori s turskim partnerima, Institutom Yunus Emre, koji bi preuzeo organizaciju izložbe u Istanbulu.

"To će najvjerojatnije biti ove zime ili u rano proljeće 2016. U tom slučaju, izložbu u Istanbulu financirat će turski partner. Nakon Istanbula izložba će 2016. biti postavljena u Dubrovniku. Možda jednog dana izložba ode i u Veneciju, ali o tomu u svoje vrijeme", pojašnjava arheolog Miholjek.

I DANAS IZNIČKA KERAMIKA IMA VELIKU

UMJETNIČKU I POVIJESNU VRIJEDNOST. ne samo zbog svoje iznimne ljepote vegetabilnih i apstraktnih uzoraka dekoracija te višebojnih kompozicija, nego i zbog toga da je do ovog trenutka sačuvan prilično mali broj ovih predmeta. Kolekciju ovog posuda čini još značajnijom to da je pronađena na potopljenom brodu koji je u nedirnutoj stanju, pa je pružio cjelovitu sliku jednog povijesnog trenutka koji odlično ilustrira materijalnu kulturu 16. stoljeća, gospodarstvo i pomorsku trgovinu na Mediteranu.

U ISTRAŽIVANJIMA JE SUDJELOVAO trideset i jedan ronilac, obavljeno je 411 urona s prosječnih dvadeset i pet minuta na dnu, a brod je bio dug oko 25 metara